

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Швець Діана Ігорівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

Процентна політика банку

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки 4 курсу _____

Д. І. Швець

групи ФБС-61а

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Д. І. Швець

Керівник: асистент, к.е.н. _____

Д. О. Малиш

Суми 2020

ЗМІСТ

	С.
Перелік скорочень, умовних познач, одиниць і термінів	8
Вступ	9
1 Теоретичні та організаційні основи процентної політики банку.....	11
1.1 Економічна сутність та значення процентної політики банку.....	11
1.2 Механізм формування та реалізації ефективної процентної політики банківською установою.....	15
1.3 Систематизація факторів впливу на процентну політику банку.....	20
2 Аналіз формування та реалізації процентної політики АТ КБ «ПриватБанк»	25
2.1 Загальні фінансово-економічна характеристика діяльності банку..	25
2.2 Аналіз формування, реалізації та оцінки ефективності здійснення процентної політики АТ КБ «ПриватБанк»	30
2.3 Напрямки удосконалення процентної політики банком	36
Висновки	43
Список використаних джерел	46
Додаток А Підходи до визначення сутності поняття процентна політика банку	51
Додаток Б Механізм формування та реалізації процентної політики комерційного банку	52
Додаток В Класифікація відсоткових ставок	53
Додаток Г Функціональні обов'язки суб'єктів	54
Додаток Д Рейтингова оцінка	55
Додаток Е Організаційна структура АТ КБ «ПриватБанк»	56
Додаток Ж Динаміка та структура активів та пасивів АТ КБ «ПриватБанк»	57

Додаток К	Процентні ставки АТ КБ «ПриватБанк» по фінансових інструментах.....	62
Додаток Л	Показники оцінки ефективності реалізації процентної політики банку.....	65
Додаток М	Концентрація ризику процентних ставок.....	66

**ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАК,
ОДИНИЦЬ І ТЕРМІНІВ**

- ПП – процентна політика;
- ППБ – процентна політика банку;
- АТ КБ – акціонерне товариство комерційний банк.

ВСТУП

Основна суспільно-економічна функція комерційних банків полягає у фінансовому посередництві, зміст якого зводиться до переміщення грошових потоків від суб'єктів, що мають надлишок коштів, до суб'єктів, які їх потребують. За виконання цієї функції банки отримують дохід у вигляді відсотка, який дозволяє їм розвиватися. У свою чергу, ефективність посередництва багато в чому визначається можливістю розміщення ресурсів за ставками, що перевищують ставки запозичення. У зв'язку з цим важливе значення для вдосконалення практики банківської справи в умовах ринкової економіки має дослідження питань формування процентної політики банків (далі – ППБ).

У економічній літературі часто розкриваються питання щодо поняття і ролі позичкового відсотка, відсотки за кредит, банківського відсотка, але дослідження питань щодо сутності поняття та змісту ППБ, зустрічаються рідше. Але слід зазначити авторів, роботи яких присвячені даній тематиці: О. І. Лаврушина, Дж. Сінкі, П. Роуза, О. В. Шевцова, Л. В. Кузнецова, В. В. Коваленко, С. В. Науменкова, Є. В. Остропольська, І. В. Сало та інших. Утім, попри існуючі наукові напрацювання вітчизняних та зарубіжних вчених, існує потреба в подальшому теоретичному дослідженні та розробці окремих питань формування процентної політики комерційного банку в умовах нестабільного фінансового середовища.

Метою роботи є дослідження теоретичних і практичних аспектів формування та реалізації ППБ.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- визначити економічну сутність та значення ППБ;
- описати механізм формування та реалізації ефективної процентної політики банківськими установами та охарактеризувати кожен з його елементів;
- виявити та систематизувати фактори, що чинять вплив на ППБ;

- надати загальну фінансово-економічну характеристику АТ КБ «ПриватБанк» за період 2015 – 2019 років;
- вивчити організаційні основи формування і реалізації процентної політики в АТ КБ «ПриватБанк»;
- оцінити ефективність здійснення процентної політики АТ КБ «ПриватБанк» на основі системи показників;
- запропонувати напрямки удосконалення процентної політики банком.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що виникають в процесі формування та реалізації ППБ.

Предметом дослідження виступають теоретичні та практичні засади механізму формування та реалізації ефективної ППБ на АТ КБ «ПриватБанк».

У процесі досліджень використовувались такі методи досліджень: теоретичне та логічне узагальнення, системної оцінки та аналізу, вибірки, порівняння, групування, методи графічного зображення даних, методи вертикального та горизонтального аналізу, статистичний та коефіцієнтний методи.

Інформаційною базою дослідження є чинні нормативні та законодавчі акти, які регулюють діяльність банків (банківське законодавство, положення, постанови та інструкції НБУ), статті вітчизняних та зарубіжних економістів у фахових економічних виданнях, науково-дослідні матеріали і видання НБУ, підручники, електронні ресурси, фінансова та статистична звітність АТ КБ «Приватбанк», внутрішні положення банку.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Економічна сутність та значення процентної політики банку

На сьогоднішній день основною функцією банку є фінансове посередництво, а саме – переміщення грошових потоків від суб'єктів, що мають надлишок коштів, до суб'єктів, які їх потребують. За виконання цієї функції банки отримують дохід у вигляді відсотка, який сприяє їх розвитку. Ефективність посередництва багато в чому визначається правом розміщення ресурсів за ставками, що перевищують ставки запозичення. Процентна політика також має велике значення в регулюванні банківської діяльності. Це досить складний інструмент. Базові принципи побудови шкали процентних ставок повинні бути засновані на ринковій ситуації щодо попиту і пропозиції на кредитні ресурси, залежати від термінів зберігання, величини депозитів, темпів інфляції. Наведені аргументи обумовлюють актуальність питання формування процентної політики банків (далі – ППБ).

При розгляді механізму формування та реалізації ППБ, особливого значення набуває дослідження сутності поняття «процентна політика».

Визначаючи рамки дослідження, варто наголосити, що процентна політика може розглядатися на макрорівні, як політика, яку формує та проводиться центральний банк країни, тобто Національний банк України, так і на рівні комерційного банку, як політика банків при залученні і розміщенні банківських ресурсів. Виходячи з абсолютно різних цілей функціонування центрального і комерційного банків, можна сказати, що поняття «процентна політика», а також і механізм її реалізації зазначеними банками будуть відрізнятися один від одного.

Враховуючи обрану тематику роботи, наші подальші дослідження будуть базуватися саме на розгляді сучасних підходів до поняття та змісту процентної політики (далі – ПП), яка формується та реалізується комерційними банками, тобто мікрорівень.

У контексті окреслених нами завдань дослідження, вважаємо за необхідне, розглянути різні підходи науковців щодо сутності поняття ППБ на мікрорівні (табл. А.1).

За результатами дослідження, можна говорити, що різні автори розглядають сутність процентної політики по-різному. Такі науковці як О. В. Шевцова [44], О. І. Лаврушин [13], В. Н. Усоський [43], О. О.Калініна [35] визначають ППБ як складову частину банківського менеджменту. Інша позиція наведена у роботах Д. В. Гунька [5], Н. С. Кухарук [12], О. В. Дзюблюка [7], А. А. Кукліна [11], Є. В. Остропольської [20], які наголошують на тому, що ППБ це сукупність заходів та частина внутрішньої роботи банку.

Проте, у більшості визначень міститься посилання на те, що вона стосується активних і пасивних операцій, та спрямована на досягнення певних цілей. Слід зазначити, що ця політика стосується не всіх операцій банку. Як відомо, до активних операцій банку належать операції кредитного характеру, операції з цінними паперами, довгострокові фінансові інвестиції, похідні фінансові інструменти тощо. До прикладу, операція банку щодо купівлі нового приміщення, хоча і є активною за своєю суттю, оскільки призводить до збільшення активів, але безпосередньо з процентною політикою не пов'язана. З іншого боку, такі пасивні операції, як формування прибутку, статутного фонду, відкладені податкові зобов'язання, також не залежать від політики банків у частині формування процентних ставок. Відтак, процентна політика має відношення тільки до тих операцій банку, у результаті яких банк отримує процентні доходи або видатки і які чутливі до змін процентної ставки.

Процентний дохід – дохід, що виплачується за користування фінансовими коштами, виражений у вигляді річної процентної ставки. Процентний дохід виплачується власникам фінансових інструментів, дохідність яких визначається в процентах [15].

Отже, трактуючи процентну політику через сферу її реалізації, а саме «процентна політика комерційного банку знаходить своє відображення у динаміці процентних ставок за його пасивним і активних операціях» є не досить вірним,

оскільки, зміст ППБ в кінцевому результаті не розкривається, а лише показує сферу її реалізації та залишається незрозумілим цілі такої політики.

Також, деякі автори розглядають ППБ з позиції формування документу, який складається банком та визначає порядок встановлення, зміни і застосування процентних ставок за залученими та розміщеними від імені банку ресурсами.

Д. В. Гунька [5], Н. С. Кухарук [12], О. В. Дзюблюк [7] процентну політику розглядається як елемент кредитної політики, а з усіх видів процентних ставок аналізується відсоток за кредит, та акцентують увагу, що процентна політика – важлива складова частина кредитної політики в цілому та з точки зору активних операцій процентна політика є елементом кредитної політики. Такий підхід є спірним, тому що в даному трактуванні процентна політика розглядається не як окремий елемент банківської політики.

Особливої уваги потребує трактування даного поняття, у роботах Г. С. Панової [25] та О. В. Шевцової [44], які розглядають ППБ як політику в галузі регулювання пасивних і активних процентних ставок, спрямовану на забезпечення ліквідності, рентабельності і розвиток операцій. В даному визначенні не зовсім вдалим представляється трактування політики через політику, але в ньому можна підкреслити два основних структурних елемента ПП – регулювання активних і пасивних процентних ставок, а також окреслено основні цілі ППБ – забезпечення ліквідності, рентабельності і розвитку операцій банку.

Отже, у роботі будемо базуватися на авторському визначенні поняття ППБ – це обґрунтована та гнучка система стратегічних і тактичних управлінських рішень та відповідних їм заходів щодо встановлення оптимальних процентних ставок за активними та пасивними операціями, з метою забезпечення ліквідності, прибутковості та сталого розвитку банку.

Визначено, що ППБ визначається стратегією його розвитку, а також формується на основі базових бізнес-політик банку: кредитною і депозитною. Процентна політика повинна бути також нерозривно пов'язана з політикою управління ризиками, оскільки загальновизнано, що ризик-складова банківського продукту є важливим фактором формування рівня процентних ставок. Сьогодні

вже склалося розуміння того, що банку важливо не просто прийняти зважене рішення видавати кредит чи ні, але і оцінити ризик по угоді кількісно і включити відповідну надбавку за ризик в процентну ставку по кредиту. Адекватна процентна політика повинна забезпечувати джерело покриття банківських ризиків за активними операціями. Зважаючи на роль процентної політики у досягненні поточних та перспективних завдань розвитку бізнесу, варто розглянути її місце в системі управління комерційного банку (рис. 1.1).

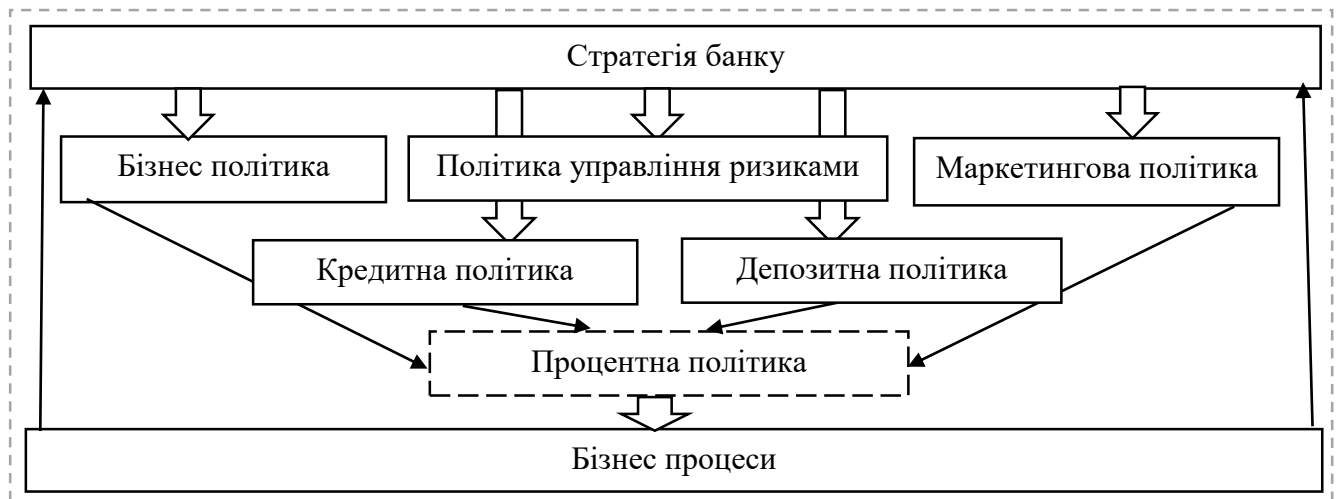

Рисунок 1.1 – Місце процентної політики в системі управління комерційним банком [складено автором]

Отже, виходячи з вище наведеного, ППБ, у загальному вигляді можна визначити як стратегію і тактику банку в сфері регулювання і мінімізації вартості банківських послуг, пов'язаних з кредитуванням, і зростанням величини депозитних ставок. Саме з цієї причини банк, щоб утримати клієнтів, повинен заздалегідь продумати максимальний рівень депозитних ставок, нижче якого ці послуги виявляться їм не вигідними, що ймовірно, і в разі високого рівня процентних ставок по кредитах. Тут відслідковується його природне прагнення до підвищення своїх доходів. З іншого боку, взаємодіючи з клієнтами, спираючись на їхні запити і потреби, банк передбачає зворотні рівні ставок, які можуть в значній мірі скоротити його потенційні доходи.

1.2 Механізм формування та реалізації ефективної процентної політики банківською установою

Через напружену економічну ситуацію та підвищення конкуренції в банківському секторі комерційні банки змушені використовувати всі сучасні методи для якісного управління і збільшення прибутковості своєї діяльності. Здійснення ефективної ПП є важливою складовою частиною загальної стратегії кредитної установи, оскільки процентні доходи є головним джерелом прибутку банку.

Як вже було зазначено, ПП має відношення тільки до тих операцій банку, у результаті яких банк отримує процентні доходи або видатки і які чутливі до змін процентної ставки. Таким чином, ППБ формується та реалізується з метою максимізації чистого процентного доходу. Як правило, розробляючи ПП, банк використовує загальні підходи в ціноутворенні на послуги, які він надає, а також розраховує процентні ставки по кредитах і депозитах на певний період часу. Втілення ПП на практиці дає змогу отримати орієнтири в ціноутворенні на деякий період, узгодити інші напрями банківського менеджменту в частині управління доходами і витратами, що в кінцевому підсумку забезпечує ефективну діяльність кредитної установи в цілому.

Розробка і реалізація ППБ є найважливішим елементом фінансового і ризик-менеджменту в банку. Відповідно, для забезпечення ефективної ППБ необхідне рішення не тільки методологічних, а й широкого кола організаційних завдань. У банку повинна бути створена комплексна система формування, актуалізації, проведення та контролю результатів проведеної ППБ. Ця система включає сукупність взаємопов'язаних елементів, в числі яких слід виділити: цілі процентної політики, принципи процентної політики, моделі ціноутворення, регламентація, організаційне забезпечення, підтримка з боку інформаційних технологій, оцінка ефективності.

Ефективною ППБ слід вважати сукупність заходів, спрямованих на встановлення оптимальних ставок позичкового процента, з метою забезпечення прибутковості банку при здійсненні кредитних операцій і мінімізація ризиків, що супроводжують зміну цін на кредитні послуги.

Загалом ППБ має формуватися на основі чіткого документа, який би мав вигляд затвердженої належним чином концепції, що враховувала б вплив усіх можливих факторів розвитку економіки та особливості діяльності тих груп позичальників, на обслуговування яких орієнтований банк.

В контексті даного розділу доцільно розглянути механізм формування та реалізації ППБ, який забезпечує її гнучкість і високий рівень реагування на фактори макро і мікросередовища (рис. Б.1).

На практиці банківські установи можуть розробляти більш детальний алгоритм роботи щодо організації та реалізації процентної політики. Загалом чітке дотримання прописаних у внутрішньо банківських положеннях процедур організації процентної політики (цілей, завдань, методик нарахування відсотків тощо) повинно забезпечувати досягнення стратегічних цілей банку [18].

Враховуючи вище викладене, окреслимо цілі ППБ (рис. 1.2).

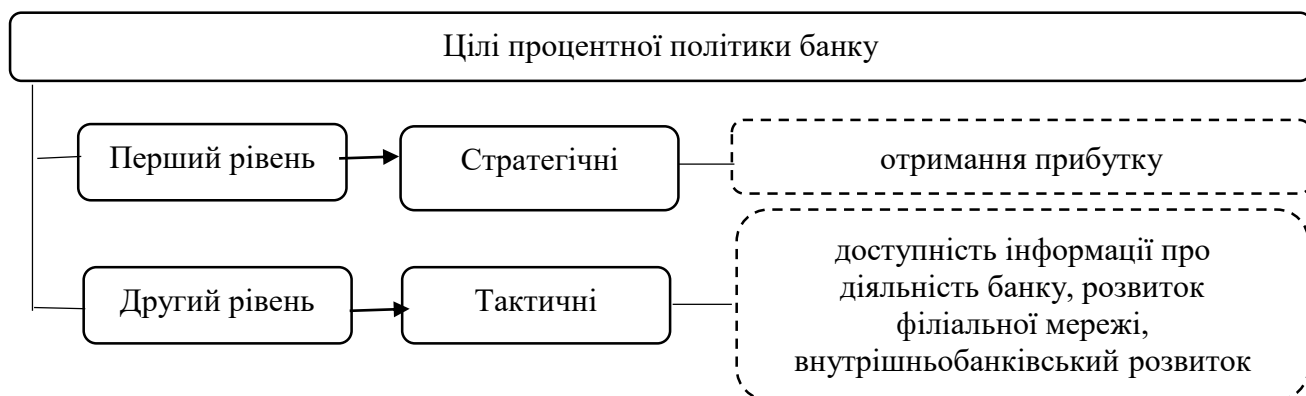

Рисунок 1.2 – Цілі процентної політики банку [складено автором на основі 18]

Так, цілі ПП можна поділити на два основних рівні, а саме стратегічний та тактичний. Кожна ціль передбачає постановку цілого переліку завдань. Так для підвищення інформованості населення необхідно забезпечити простоту

оформлення депозитних і кредитних операцій, постійно публікувати інформацію про нові продукти та відсоткові ставки, забезпечити довіру до банку з боку клієнтів. Для розвитку філіальної мережі банк повинен зберегти вже напрацьоване коло клієнтів, а також розширити свої загальні позиції на ринку тощо. Для внутрішнього банківського розвитку – по можливості скорочувати вартість залучених коштів, підвищувати дохідність працюючих активів, контролювати рівень кредитного ризику, скорочувати внутрішню вартість банківських послуг. Але оскільки загалом банк – це комерційна організація, то будь-яка із цих цілей та задач насамкінець спрямована на отримання єдиного результату – максимізацію прибутку.

За допомогою ППБ вирішує такі завдання [13]:

- визначає повноваження органів управління банку, працюючих комітетів та посадових осіб, а також порядок прийняття рішень із встановлення та перегляду відсоткових ставок за активними та пасивними операціями банку;
- встановлює максимальні та мінімальні відсоткові ставки за банківськими операціями, а також основні принципи і критерії їх диференціації, дає визначення штрафних та пільгових відсоткових ставок;
- визначає підрозділ банку, який відповідає за оцінку процентного ризику;
- затверджує методи, які застосовує банк для оцінки процентного ризику, характер управлінської звітності за даною тематикою, періодичність її надавання;
- встановлює інструментарій, який застосовується для обмеження процентного ризику.

Основні види ППБ представлено на рисунку 1.3.

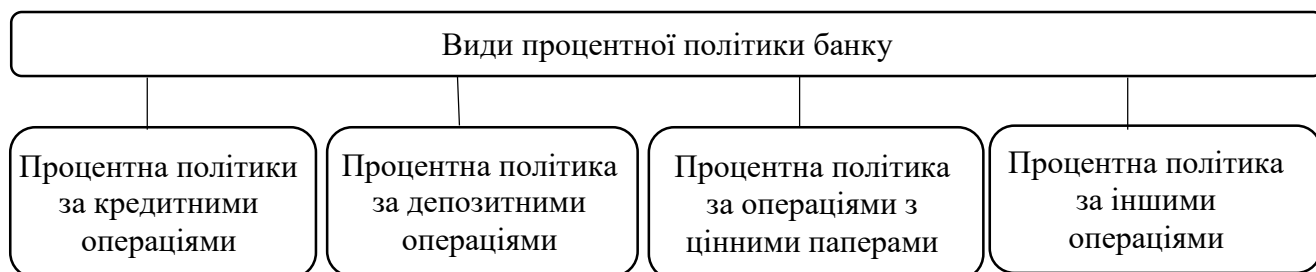

Рисунок 1.3 – Види ППБ [складено автором на основі 20]

Характеристика відсоткових ставок за різними класифікаційними ознаками представлена на рисунку В.1.

Основні принципи формування ППБ наведені на рисунку 1.4. Для ефективної ППБ вищенаведені принципи слід застосовувати в комплексі, а не поодиноці.

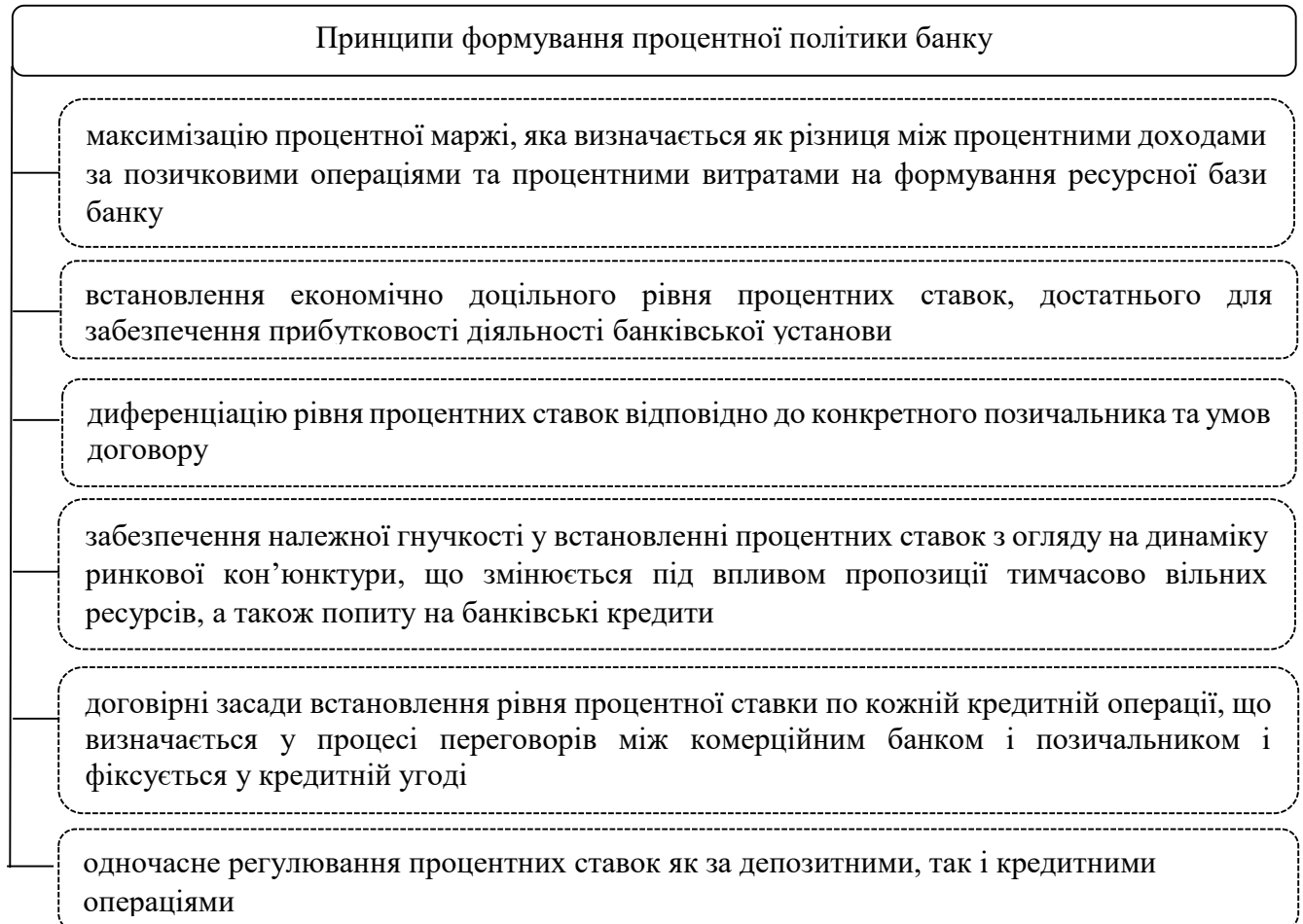

Рисунок 1.4 – Принципи формування ППБ [18,20]

Головну роль у наведеному механізмі в рамках кожного банку повинні відігравати наступні суб'єкти: Правління банку, Спостережна рада, Ревізійна комісія, Комітет з питань управління активами та пасивами, Тарифний комітет, підрозділ ризик-менеджменту. Функціональні обов'язки зазначених суб'єктів з питань формування та реалізації ППБ наведені в додатку Г.

Об'єктом є ППБ, а саме процентні ставки за активними та пасивними операціями банку.

На рисунку Б.1 представлені етапи формування та реалізації ППБ, які є обов'язковими для забезпечення її ефективного проведення. Від даного алгоритму,

багато в чому, заложитиме успішне виконання цілей і завдань, які ставляться банком щодо реалізації ПП. Розглянемо більш детально кожен етап.

Формування норми процентних ставок ґрунтується на наступних принципах:

- їх розмір знаходиться в безпосередній залежності від ставки рефінансування і встановлених норм резервування центрального банку;

- залежність від величини попиту і пропозиції на кредитні ресурси. Збільшення попиту сприяє підвищенню процентних ставок, як по активним, так і за пасивними операціями банку;

- величина відсоткової ставки по депозитах визначається терміном зберігання коштів у внесках, а по кредитних операціях – терміном надання позички. Метою встановлення залежності відсотка від часу зберігання є подальше залучення і об'єднання коштів на більш тривалі терміни. Тривале вилучення коштів на цілі довгострокового кредитування в порівнянні з короткостроковим, обумовлено необхідністю встановлення більш високих процентних ставок за цими видами позик;

- рівень процентних ставок по активних операціях вище їх величини по пасивних операціях. В кінцевому підсумку розмір процентних ставок враховує необхідність забезпечення рентабельності банківської діяльності, яка виключає можливість роботи банку в умовах процентного ризику.

Поява процентного ризику пов'язано з тим, що середня вартість залучених коштів банку може перевищити, протягом терміну дії кредиту, середню процентну ставку по кредитах. Запобігти такій ситуації можна в тому випадку, якщо зміни в доходах від активів можна повністю збалансувати як за термінами, так і за розміром, зі змінами у витратах. Завдання банку – мінімізація цього ризику в межах прибутковості і цілей ліквідності.

У даний час причинами процентного ризику можуть бути: неправильний вибір модифікації процентної ставки; упущення в кредитному договорі можливих змін процентних ставок; зміна в процентній політиці Національного банку; встановлення єдиного відсотка на весь термін користування кредитом; недоліки в розробленій банком ПП; помилкове визначення величини процентної ставки.

З метою запобігання процентного ризику комерційні банки прагнуть здійснювати ефективну політику зміни структури балансу, а також визначати компенсацію процентного ризику. Процентні ставки і ступінь ризику, властиві активним і пасивним операціям, є змінні величини, які визначаються зовнішнім впливом. Як правило, окремий банк не може впливати на зміну зовнішніх факторів і точно їх передбачити. Тому, управління активами і пасивами – безперервний процес, який потребує особливої уваги зі сторони менеджменту банку.

Необхідно передбачити наявність системи оцінки ефективності ППБ, яка повинна забезпечувати зворотній зв'язок між результатами проведеної ПП і бізнес-політикою і процесами банку. При цьому, така оцінка повинна базуватися на взаємозв'язку ефективності проведеної ППБ з системою економічного стимулювання підрозділів банку. І нарешті, банку необхідно мати систему внутрішнього контролю, спрямовану на моніторинг ефективності ПП.

Ефективність ПП банку можна оцінити за допомогою таких основних показників: показники прибутковості, а саме рентабельність капіталу, активів та витрат, а також показник чистого спреду, чистої процентної маржі та рівень іншого операційного доходу. Більш детальний аналіз вище наведених показників в частині їх розрахунку та характеристики буде наведено в другому розділі.

1.3 Систематизація факторів впливу на процентну політику банку

Ефективна діяльність банку щодо формування оптимального рівня відсотку, який відповідає реаліям економічного розвитку країни, і який дозволяє оптимізувати процес залучення, використання та управління ресурсною базою, вимагає одночасного врахування наслідків впливу безлічі факторів.

В рамках дослідження проаналізує наявні наукові підходи щодо класифікації факторів, що впливають на формування процентної політики комерційного банку, а зокрема на банківський процент.

Так, у науковій праці [21] здійснюється поділ факторів на загальні, які створюють однакові умови функціонування для всіх суб'єктів господарювання та специфічні, які впливають на діяльність конкретних економічних суб'єктів, наприклад, банків.

Також фактори, які чинять вплив на ППБ поділяють на адміністративні (оподаткування, політика мінімальних резервних вимог, пряме регулювання процентних ставок, одностороннє рішення керівництва банку) і ринкові (стан економіки, грошового, фінансового ринків та ін.) [14].

Найбільшого розповсюдження в системі фінансового менеджменту банку отримала класифікація факторів, які впливають на формування банківського відсотку за джерелами походження, тобто на внутрішні (ендогенні) та зовнішні (екзогенні) [11]. Ендогенні фактори є суб'єктивними факторами, обумовленими внутрішніми характеристиками банку, зокрема, ефективністю депозитного та кредитного менеджменту, а екзогенні – визначаються об'єктивними аспектами, пов'язаними з впливом некерованих факторів зовнішнього середовища. Проте склад цих факторів у різних науковців різниця.

Малахова О. Л. до основних зовнішніх факторів відносить політичну та загальноекономічну ситуацію, монетарну політику центрального банку, рівень конкуренції на банківському ринку, ситуацію на грошовому і кредитно-депозитному ринку, рівень державного регулювання, інфляцію, попит на банківські послуги з боку суб'єктів господарювання та ін. До основних внутрішніх факторів відносить якість і новизну банківських продуктів, рівень прийнятих ризиків, якість реклами, орієнтацію на певні сегменти банківського ринку, репутацію і авторитет банку на національному ринку тощо [16].

На основі критичного аналізу підходів вчених до вивчення факторів впливу на процентну політику сформуємо власну класифікацію факторів, поділивши їх на два рівні:

– фактори макросередовища – це фактори, що мають об'єктивний характер і не залежать від результатів діяльності окремих банківських установ;

– фактори мікросередовища – це фактори, що визначаються умовами функціонування конкретного комерційного банку та його клієнтів, становищем банку на фінансовому ринку і напрямками кредитної та депозитної політики.

Склад кожної групи факторів наведений на рисунку 1.5 та в подальшому здійснена їх характеристика.

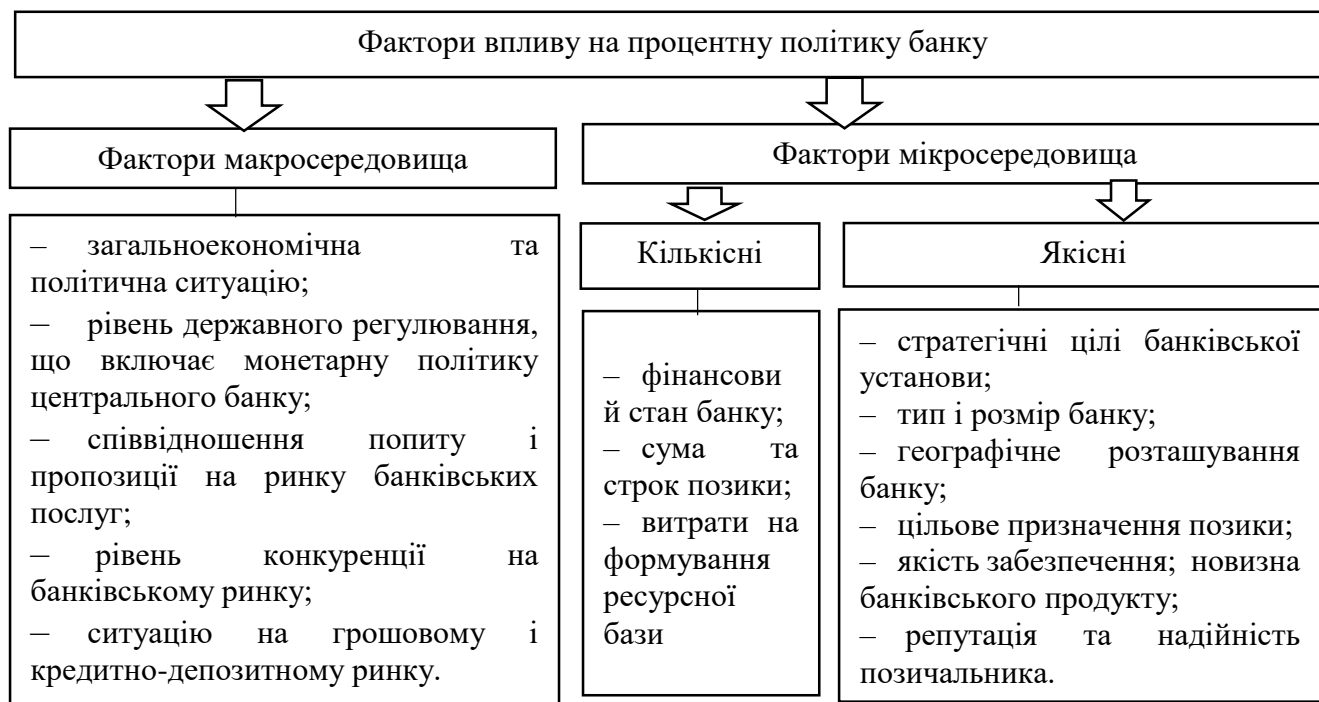

Рисунок 1.5 – Фактори впливу на формування та реалізації ППБ

До складу факторів макросередовища слід віднести політичну та загальноекономічну ситуацію, рівень державного регулювання, що включає монетарну політику центрального банку, співвідношення попиту і пропозиції на ринку банківських послуг, рівень конкуренції на банківському ринку, ситуацію на грошовому і кредитно-депозитному ринку.

Значущим для процесу формування ППБ є загальноекономічні фактори, оскільки саме під їх впливом складається стратегія банківської діяльності. Головними індикатором економічного стану в країні виступають показники валового внутрішнього продукту, рівень інфляції в країні, динаміка валютного курсу та ін.

Валовий внутрішній продукт виступаючи узагальнюючим індикатором сили економіки або, навпаки, її слабкості в періоди спадів, характеризує загальний

економічний розвиток країни за певний період та обумовлює рівень фінансового потенціалу населення. При зростанні виробництва підвищується попит господарюючих суб'єктів на грошові ресурси, в результаті чого зростає їх ціна. При економічному ж спаді підприємствам стає непотрібним додатковий капітал, що зумовлює зниження процента за кредит.

Не менш важливий вплив на формування процентних ставок комерційними банками має показник темпу інфляції в країні. Чим вищим є рівень інфляції, тим більшим є процент за кредит. По суті, така ситуація зумовлена неоднаковим впливом інфляційних процесів на діяльність кредитора і позичальника.

Динаміка валютного курсу, як і темпи інфляції, відбивається на купівельній спроможності національної грошової одиниці. Очікуваний рівень девальвації національної валюти як фактор знецінення кредитних вкладень має закладатися в їх доходність.

Облікова ставка, яка встановлюють центральні банки, є одним з важливих інструментів, за допомогою яких здійснюється внутрішня і зовнішня економічна політика. Вона є завжди нижче інших ставок, встановлених на грошовому ринку.

Проте, як зазначалося вище, для проведення ефективної ППБ недостатньо враховувати виключно фактори макросередовища. Умови діяльності кожного окремого комерційного банку та позичальника є вихідними мікроекономічними параметрами, які формують основу для визначення процентної ставки за кредит.

До основних факторів мікросередовища науковці відносять стратегічні цілі банківської установи, фінансовий стан банку, тип і розмір банку, його географічне розташування, витрати на формування ресурсної бази банку, що спрямовуються на видачу кредитів різним групам клієнтів; термін використання позички, який відображає фактор врахування ризику кредитної діяльності банку; якість забезпечення, що надається при отриманні кредиту; новизну банківських продуктів; надійність клієнтів та їх платоспроможність та ін.

Вважаємо за необхідне, здійснити поділ факторів мікросередовища на кількісні та якісні. До кількісних слід віднести суму та термін позики, витратами банку на формування ресурсної бази, показники фінансового стану банку.

Якісні параметри кредиту визначають необхідність урахування при встановленні процентних ставок таких факторів, як характер наданого забезпечення, цільове призначення позички, а також репутація і надійність позичальника.

Варто зауважити, що складність формування процентної політики банку полягає в тому, що всі ці фактори одночасно, а не поодинокі здійснюють вплив на об'єкт дослідження – процентну ставку.

Отже, у даному розділі було проаналізовано наявні підходи науковців щодо визначення сутності процентної політики. Вважаємо, що процентну політику варто розглядати як обґрунтовану та гнучку систему стратегічних і тактичних управлінських рішень та відповідних їм заходів щодо встановлення оптимальних процентних ставок за активними та пасивними операціями, з метою забезпечення ліквідності, прибутковості та сталого розвитку банку.

Виокремлено цілі ППБ в два рівні: перший рівень – стратегічні цілі (отримання прибутку), другий рівень – тактичні цілі (доступність інформації про діяльність банку, розвиток філіальної мережі, внутрішньобанківський розвиток).

Розглянуто механізм формування та реалізації ефективної ППБ, який включає в себе декілька взаємопов'язаних елементів, таких як суб'єкти та об'єкт; цілі, завдання, принципи; інформаційне, технологічне, кадрове та нормативне забезпечення; фактори та етапи формування та реалізації ППБ. Виділено та детально охарактеризовано етапи реалізації ППБ. Розглянуто фактори, що впливають на рівень процентних ставок комерційного банку. На основі аналізу наявної наукової літератури виокремлено фактори мікро- та макросередовища та охарактеризовано їх склад. Комплексний аналіз цих факторів при формуванні ППБ дадуть можливість встановити ефективні ставки за депозитними та кредитними операціями, в результаті чого банк отримає позитивний фінансовий результат.

2 АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1 Загальна фінансово-економічна характеристика діяльності банку

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» – є державним банком та лідером банківського ринку країни, який працює з 1992 року. На сьогодні, АТ КБ «ПриватБанк» позиціонує себе як банк, послугами якого користується більше 56 % громадян України, біля 74 % підприємців-фізичних осіб та приблизно 63 % юридичних осіб, працюючих в Україні. Метою АТ КБ «ПриватБанк» є здійснення банківської діяльності спрямованої на отримання прибутку для власного розвитку та в інтересах вкладників. Надійність та стабільність банку підтверджена міжнародними рейтинговими агентствами додатку Д [22].

На сьогодні 100% акцій АТ КБ «ПриватБанк» належить державі в особі Міністерства фінансів України. Кінцевою контролюючою стороною банку є Уряд України. Націоналізація банку відбулася в грудні 2016 року, у зв'язку з тим, що Національний банк України відніс АТ КБ «ПриватБанк» до категорії неплатоспроможних. Цей крок був необхідним, оскільки, за всіма ознаками АТ КБ «ПриватБанк» мав дуже велику частку українського ринку та за класифікацією НБУ входить до першої трійки системно важливих банків в Україні у 2016 році, особливо через надвисоку частку банку у депозитах фізичних осіб по банківській системі.

Основним установчим документом АТ КБ «ПриватБанк», що визначає правовий статус, порядок діяльності, управління та ліквідації банку є Статут [41]. Організаційна структура управління АТ КБ «ПриватБанк» наведена в додатку Е.

Ринкові частки АТ КБ «ПриватБанк» по системі станом на кінець 2019 року є наступними: активи – 20,7 %, зобов'язання – 18,01 %, власний капітал – 20,2 %, статутний капітал – 44,4 %, депозити юридичних осіб – 11 %, депозити фізичних

осіб – 34,9 %, кредити юридичним особам – 2,8 %, кредити фізичним особам – 34,1 %, прибуток – 59% [26].

Проведемо більш ґрунтовний аналіз діяльності АТ КБ «ПриватБанк» банку використовуючи його фінансову звітність та публічну інформацію, що представлена на сайті НБУ та у фінансовій звітності банку.

Динаміка основних показників діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 років зображено на рисунку 2.1.

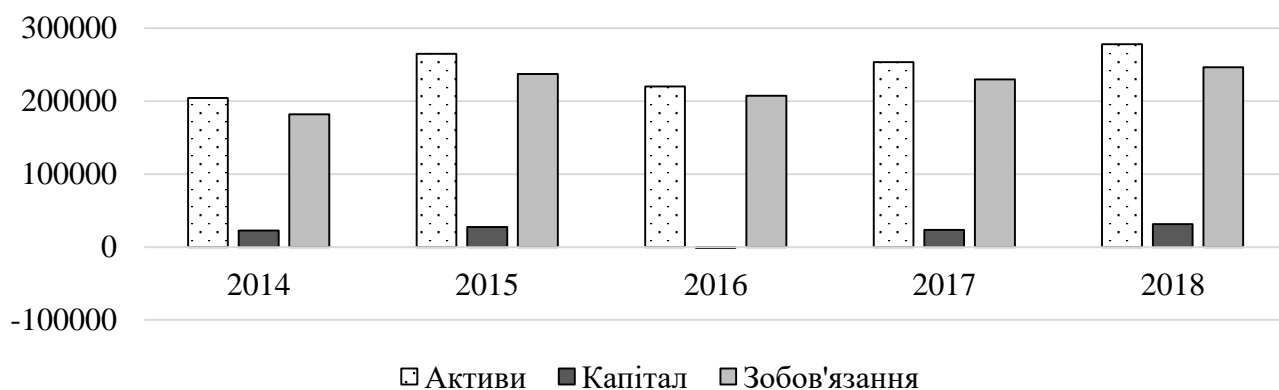

Рисунок 2.1 – Динаміка активів, зобов'язань та капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 років, млн грн [35]

Аналіз даних рисунку 2.1 свідчить про позитивну динаміку основних показників діяльності АТ КБ «ПриватБанк», виключенням є лише 2016 рік. Так, приріст обсягу активів у 2018 році порівняно з 2014 роком становив 73463 млн грн, що у відсотковому вираженні становить 36 % та склав 278048 млн грн. Капітал банку зріс на 39 % з 22696,4 млн грн. до 31464 млн грн, а зобов'язання на 36 %, тобто на 64695,4 млн грн та в абсолютному вираженні склали 246584 млн грн.

Збільшення обсягу наявних активів протягом досліджуваного періоду не може свідчити про ефективність їх використання, а тому доцільним є проведення детального аналізу складу та структури активів АТ КБ «ПриватБанк» (табл. Ж.1).

Аналіз таблиці свідчить, що на загальну динаміку активів найбільше вплинули такі зміни в окремих статтях: грошові кошти та їх еквіваленти зросли на 284,4 млн грн та склали 27360 млн грн; заборгованість банків скоротилася на 1220,1 млн грн; інвестиційні цінні папери, що обліковуються за справедливою

вартістю через прибуток/збиток та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід зросли на 86244 млн грн та 79299 млн грн відповідно; інші фінансові активи скоротилися на 6532 млн грн та склали 2743 млн грн; інші активи зросли на 8715,3 млн грн, що в абсолютному значенні на кінець періоду складає 8899 млн грн. Варто окремо відзначити, що за 2014-2018 роки суттєво скоротилися обсяги кредитів та заборгованість клієнтів. Так, на початку аналізованого періоду вони становили 161338,73 млн грн, а на кінець – 50140 млн грн, відповідно в загальній структурі активів їх частка скоротилася з 79 % до 18 %. Це пов'язано з тим, що у жовтні-листопаді 2016 року банк реструктурував частину кредитного портфеля загальною вартістю 137082 млн грн, до вирахування резерву під знецінення станом на 01.01.2017. В ході реструктуризації банк змінив валюту кредитів на гривню, знизив процентні ставки, збільшив термін погашення кредитів до 2024 і 2025 років, конвертував частину кредитів у фінансовий лізинг і змінив заставне майно за кредитами. Станом на 01.01.2017 банк визнав знецінення за цими кредитами в сумі 135018 млн грн та нарахував за ними процентний дохід у сумі 5806 млн грн.

Всі розглянуті зміни в динаміці окремих статей активів призвели до змін у загальній структурі активів. Станом на початок аналізованого періоду найбільшу частку в структурі активів займали кредити та заборгованість клієнтів – 79 %, грошові кошти та їх еквіваленти – 13 %. Проте, на кінець 2018 року відбулися суттєві структурні зміни: найбільшу частку займають цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток та збиток – 31 %, цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід – 29 %, кредити та заборгованість клієнтів – 18 %, грошові кошти та їх еквіваленти – 10 %.

Розглянемо зміни в динаміці й структурі зобов'язань та власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за аналізований період відображено у таблиці Ж.2 і таблиці Ж.3 відповідно.

Основну частку в пасивах банку займають його зобов'язання. Аналіз таблиці Ж.2 свідчить, що в цілому за досліджувані роки зобов'язання зросли на 36 %, та

станом на кінець 2018 року склали 246584 млн грн. У структурі зобов'язань найбільшу частку 94 % займають кошти клієнтів, з них 78 % це кошти фізичних осіб та 22 % кошти юридичних осіб. Спостерігається скорочення заборгованість перед банками та фінансовими організаціями на 22566,9 млн грн. Відповідно, в загальній структурі зобов'язань їх частка зменшилася з 12,5 % до 0,07 %.

В свою чергу, треба відмітити значне зростання обсягів коштів отриманих від НБУ, що говорить про активне використання АТ КБ «ПриватБанк» кредитів рефінансування протягом аналізованих років. Так, у 2015 році їх сума складала 27079,22 млн грн, а у 2018 році – 9817 млн грн, це 11,4 % та 3,9 % у загальній структурі зобов'язань відповідно. Інші статті в складі зобов'язань мають незначну частку, а тому не суттєво вплинули на коливання його динаміки за аналізовані роки.

За результатами аналізу структури та динаміки власного капіталу банку (табл. Ж.3), можна відмітити, що статутний капітал за 2014-2018 рр. мав найбільшу частку в структурі та збільшився у 11 разів, з 18100,7 млн грн до 206060 млн грн. Це пов'язано з тим, що у грудня 2016 року Кабінет Міністрів України прийняв рішення про додатковий випуск акцій банку у кількості 417 тис. штук номінальною вартістю 280 гривень за акцію і загальною сумою 116800 млн грн, профінансований за рахунок державних облігацій.

Проте, на кінець 2018 року банк має накопичений дефіцит грошей у розмірі 190388 млн грн, який скоротився порівняно з попереднім роком, про те потребує погашення в наступні роки.

Як підсумок, можна стверджувати, що такі зміни у структурі власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 рр. говорять про покращення його фінансового стану і можливості для майбутнього розвитку.

Головною метою АТ КБ «ПриватБанк», як будь-якої комерційної організації є отримання прибутку. Тому, доцільно здійснити аналіз обсягів та динаміки доходів і витрат банку, а також сформованого ним фінансового результату у вигляді прибутку чи збитку (рис. 2.2), що дозволяє оцінити ефективність роботи банківської установи.

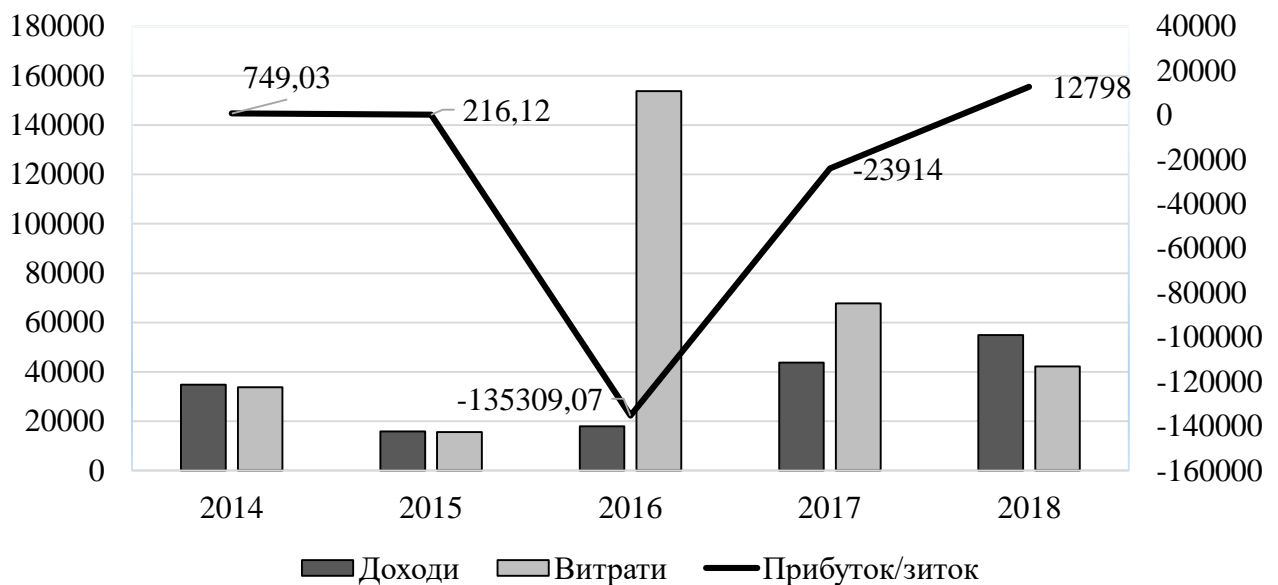

Рисунок 2.2 – Динаміка доходів, витрат та фінансового результату АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 років, млн грн [35]

Протягом 2014-2016 років спостерігається тенденція щодо погіршення фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк». Так, на кінець 2014 року банк спрацював із прибутком у розмірі 749 млн грн, а на кінець 2016 року він мав значні збитки, що сягнули 135309 млн грн. Це рекордний рівень отриманих збитків, за всю історію діяльності банку і він становить 80 % від усіх збитків нерентабельних банків України. Значний вплив на зростання витрат банку мали здійсненні резервні відрахування на знецінення кредитів та авансів клієнтів у розмірі 132018 млн грн. Проте, на кінець 2018 року ситуація змінилася і банк отримав прибуток у розмірі 12798 млн грн.

Отже, за результатами проведеного аналізу фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» за 2014-2018 рр. можна говорити про нестабільну динаміку його основних показників та про кардинальні зміни у структурі активів та пасивів. Найбільш складним виявився 2016 рік, який приніс величезні збитки та скорочення активів, зобов'язань та капіталу банку. Про те ситуація стабілізувалася, і вже в 2018 році банк повернув собі лідируючі позиції на ринку та спрацював із прибутком.

2.2 Аналіз формування, реалізації та оцінки ефективності здійснення процентної політики АТ КБ «ПриватБанк»

Колегіальним органом, який забезпечує тактичну реалізацію процентної політики АТ КБ «ПриватБанк» є Комітет з управління активами та пасивами. В обов'язки Комітету включають огляд цінової політики фінансового ринку, кредитних і депозитних процентних ставок за програмами банків-конкурентів, розгляд пропозицій Бізнес-підрозділів та напрямків Головного Офісу щодо підвищення ефективності кредитно-депозитної політики банку, оцінка собівартості пасивів і прибутковості активів, політики процентної маржі, затвердження процентних ставок. Перегляд процентних ставок може проводитися у випадку значних коливань ставок на ринку, зміни облікової ставки регулюючого органу та в залежності від стану ресурсної позиції банку.

Також, Комітет з управління активами та пасивами здійснює моніторингу ризиків, в т.ч. і процентного, та вживає відповідних заходів, спрямованих на мінімізацію даних ризиків та максимізацію фінансового результату банку.

Казначейство відповідає за операційне управління активами та пасивами. Казначейство здійснює контроль та аналіз позиції ліквідності і чутливості до змін процентної ставки відповідно до інструкцій та рекомендацій Напрямку «Фінанси та рейтинги» та власних оцінок. В свою чергу Напрямок «Фінанси та рейтинги» здійснює розробку та актуалізацію внутрішніх нормативних документів щодо оцінки, моніторингу та контролю ризиком ліквідності та процентним ризиком, а також формування управлінських звітів по цих ризиках.

Діючі процентні ставки за депозитними та кредитними програмами можна переглянути на сайті АТ КБ «ПриватБанк». На основі річних звітів банку узагальнимо та проаналізуємо рівень процентних ставок по фінансових інструмента (табл. К.1).

У 2018 році середня вартість кредитів наданих юридичним особам зменшилася у порівнянні з 2014 роком, як в національній, так і в іноземній валюті.

Натомість, процентні ставки за кредитами для фізичних осіб збільшилися в середньому на 10 % у національній валюті, і в 2018 році склали 46 %.

За аналізований період вартість строкових депозитів юридичних осіб зменшилася з 19 % до 12 %, а фізичних осіб – з 20 % до 18 %. Також, банк збільшував ресурси за рахунок випуску боргових цінних паперів, поточних розміщень коштів інших банків, рефінансування НБУ, поточних коштів клієнтів.

У таблиці К.2 наведено інвестиційний портфель за видами цінних паперів та середніми річними ставками за ними. У 2018 році банк активно купував державні боргові цінні папери різного строку обігу, ставки за якими були досить високими. Тому банку, вигідніше купувати надійні державні цінні папери з достатньо високою дохідністю, погашення яких гарантується державою, ніж надавати кредити бізнесу чи населенню.

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» залучав кошти за суттєво нижчими ставками, ніж розміщував їх в активні операції, таким чином формувався чистий процентний дохід.

Дослідження складових доходів і витрат АТ КБ «ПриватБанк» показали, що процентні доходи та витрати традиційно є домінуючими їх складовими, оскільки діяльність із залучення коштів та кредитування в різних формах було і залишається основним напрямом банківської діяльності. Тому, доцільно здійснити аналіз динаміки та структури процентних доходів та витрат банку (табл. Ж.4).

Процентні доходи та витрати за всіма борговими інструментами відображаються відповідно до методу нарахування із використанням методу ефективної процентної ставки. Цей метод включає до складу процентних доходів та витрат і розподіляє протягом всього періоду дії усі комісії, витрати за угодою, а також усі інші премії та дисконти.

Дані таблиці Ж.4 свідчать, що протягом 2014-2018 рр. спостерігається тенденція до зростання обсягу процентних доходів з 29185,0 млн грн до 33079,2 млн грн, тобто на 13,7 %. Натомість, процентні витрати скоротилися з 18837,0 млн грн до 14002 млн грн, тобто на 27 %. Переважання процентних доходів над процентними витратами формує додатній чистий процентний дохід у розмірі

16752 млн грн. У структурі процентних доходів найбільшу частку займають доходи від операцій з фізичними особами, їх частка збільшилася з 37 % до 52 %, а у структурі процентних витрат – витрати від операцій з фізичними особами, їх частка на рівні 64 %.

Основними показниками, які достовірно охарактеризують діяльність банку з погляду ефективності формування та реалізації ППБ є показники прибутковості, їх характеристика та формули для розрахунку наведені у додатку Л.

Рентабельність капіталу та динаміка власного капіталу АТ КБ «ПриватБанк» наведені на рисунку 2.3.

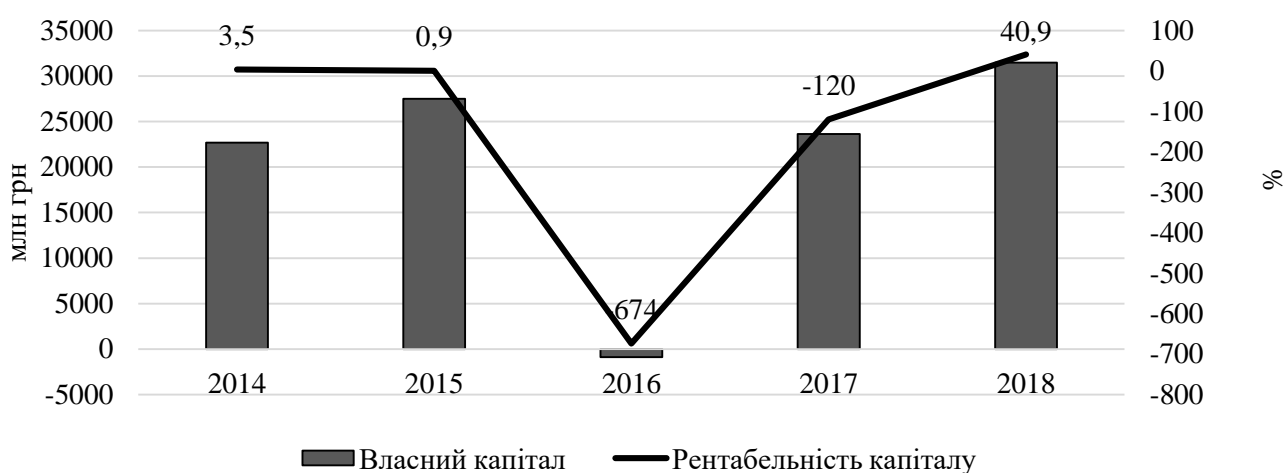

Рисунок 2.3 – Динаміка власного капіталу та рівень рентабельності прибутку АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 років [35]

Станом на початок аналізованого періоду рентабельність капіталу складала 3,5 %, а на кінець – 40,9 %. Позитивна тенденція цього показника спричинена в першу чергу зростанням обсягу власного капіталу на 39 % та ефективною діяльністю банку протягом 2018 року, в тому числі з питань реалізації ППБ.

Рентабельність активів та динаміка активів банку наведені на рисунку 2.4.

Дані рис. 2.4 дозволяють констатувати факт позитивної динаміки рентабельності активів та їх обсягу в аналізований період. Відповідно, кожна гривня використаних активів принесла прибуток у розмірі 4,3 коп, що свідчить про ефективність використання наявних активів банку та вибір правильної стратегії щодо встановлення процентних ставок за активними операціями банку.

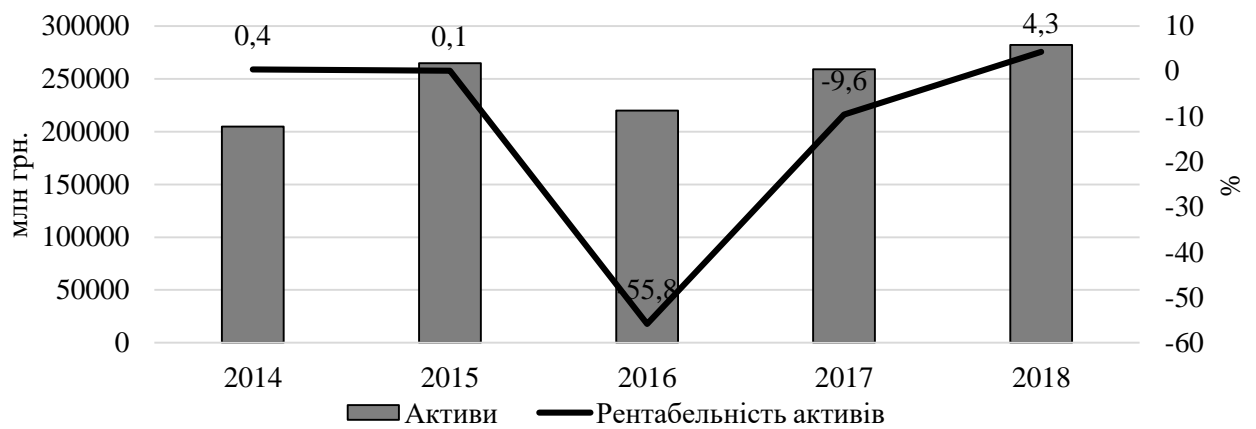

Рисунок 2.4 – Динаміка активів та рівень рентабельності активів АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 року [35]

Рентабельність витрат та динаміка витрат наведені на рисунку 2.5. Дані рисунку 2.5 свідчать про скорочення обсягу витрат банку (процентних, комісійних, адміністративних та інших операційних) за аналізований період, що у свою чергу підвищує показник рентабельності витрат, який у 2018 році склав 23 %. Відповідно, банк отримує 23 коп прибутку на 1 грн витрат, тоді як на початок аналізованого періоду одержував лише 4 коп. Зростання рентабельності активів ілюструє високий рівень віддачі витрат банку й показує зростання суми прибутку, що припадає на одиницю витрат.

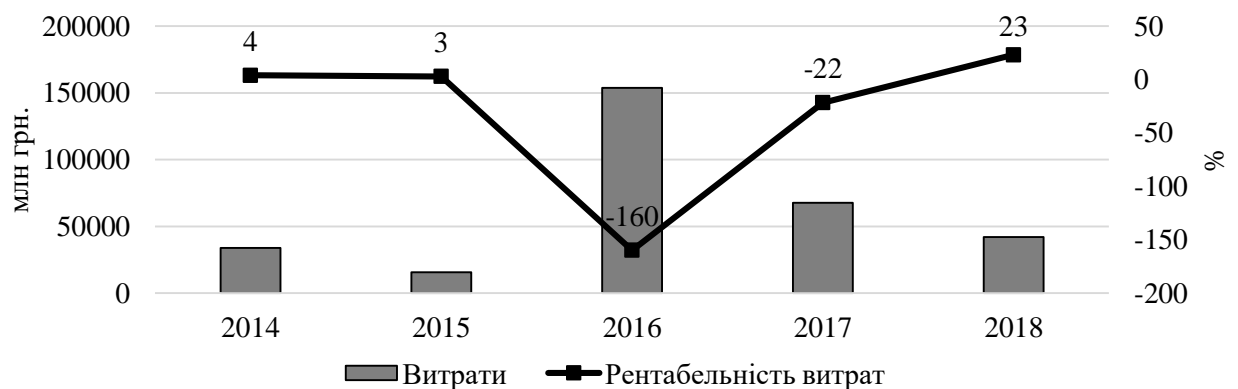

Рисунок 2.5 – Динаміка витрат та рівень рентабельності витрат АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 року [35]

За допомогою показників чистого спреду та чистої процентної маржі (рис. 2.6) оцінимо рівень узгодженості ППБ за кредитними та депозитними

операціями та здатність банку утворювати процентний дохід, використовуючи загальні активи.

Динаміка показника чистої процентної маржі має позитивну тенденцію і на кінець 2018 року складає 4 %, проте не відповідає оптимальному значенню більше 4,5 %. Низьке значення показника пов'язане із великим обсягом активів, які нездатні приносити процентний дохід та значною часткою проблемних кредитів. Причинами зростання чистої процентної маржі у 2018 році можна назвати зростання процентних ставок за кредитами; здешевшання ресурсів; зростання питомої ваги дохідних активів у загальному їх обсязі; покращення структури активів та ефективна процентна політика.

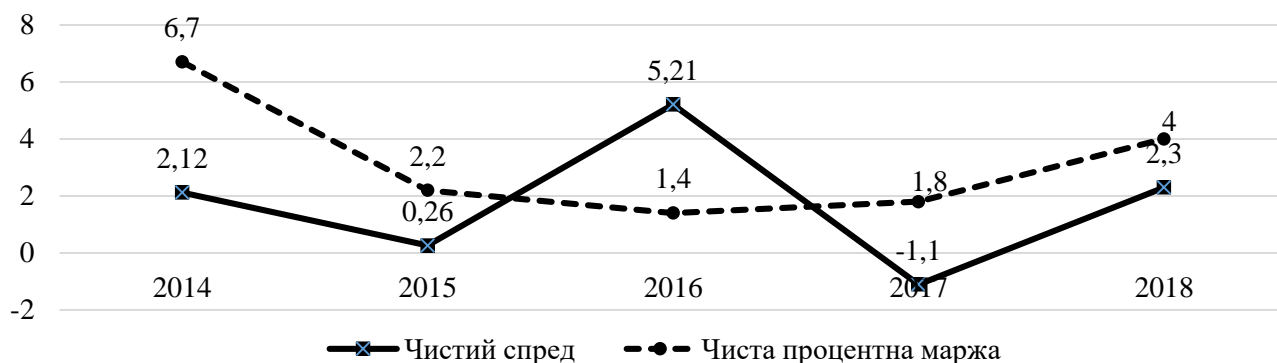

Рисунок 2.6 – Динаміка показника чистого спреда та чистої процентної маржі АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 років, % [35]

Станом на кінець 2018 року чистий спред становив 2,3 %, при оптимальному значенні більше 1,25 %. Така динаміка говорить про покращення ефективності операційної діяльності банку у частині узгодженості процентних ставок за депозитними та кредитними операціями, за рахунок помірної дохідності від процентних активів і низької витратності банків на процентні зобов'язання.

Не менш важливим показником для аналізу ефективності ППБ є співвідношення процентних витрат до процентних доходів (рис. 2.7).

За даними рисунка 2.7, можна зробити висновок про позитивну тенденцію щодо скорочення даного показника. Співвідношення процентних витрат та процентних доходів банку скоротилося на 19 п.п., що свідчить про випереджальні темпи зростання доходів по відношенню до темпів зростання витрат банку.

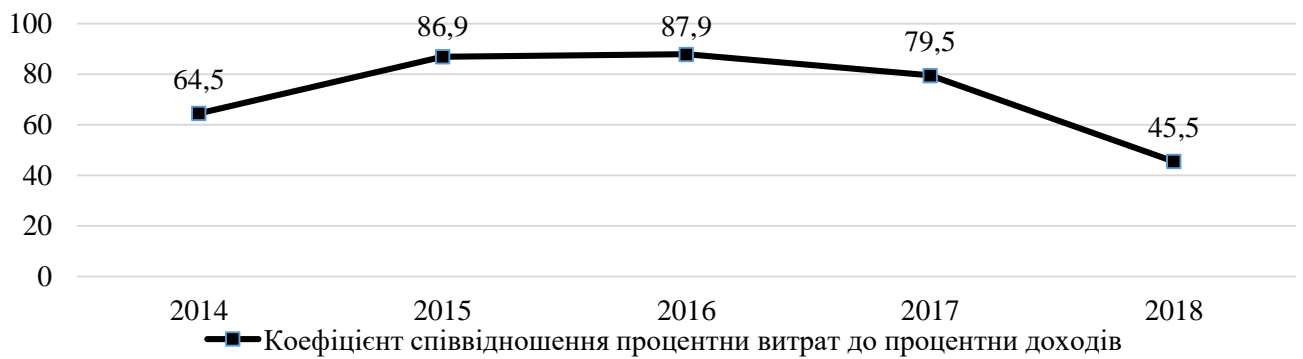

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнта співвідношення процентних витрат до процентних доходів АТ КБ «ПриватБанк» за період 2014-2018 років, % [35]

При формуванні та реалізації ПП АТ КБ «ПриватБанк» особливу увагу зосереджують на розробці ефективного механізму мінімізації процентного ризику, тобто імовірності виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок впливу несприятливих змін процентних ставок.

Основним завданням АТ КБ «ПриватБанк» при управлінні процентним ризиком є мінімізація та запобігання можливих втрат, які можуть виникнути в разі зміни процентних ставок. Проведення моніторингу та контролю процентного ризику здійснюється на підставі GAP-аналізу, в ході якого активи та зобов'язання, чутливі до зміни процентної ставки, об'єднуються у групи за часовим діапазоном.

Активи та зобов'язання з фіксованою процентною ставкою об'єднуються у групи за строками, що залишилися до погашення, в той час як активи та зобов'язання із плаваючою процентною ставкою класифікуються на основі найближчого можливого строку перегляду процентної ставки.

Різниця між активами та зобов'язаннями, чутливими до зміни процентної ставки, для кожного з часових діапазонів формує GAP. Результатом проведення GAP-аналізу є оцінка впливу зміни процентних ставок на чистий процентний дохід.

Також, банк проводить стрес-тестування процентного ризику, щоб визначити умови, при виконанні яких він наражається на ризики отримання збитків, а також визначити обсяг цих збитків і вплив на процентний дохід. Стрес-тестування здійснюється за допомогою аналізу чутливості чистого процентного доходу до зміни процентних ставок, виходячи з припущення, що ставки збільшуються або

зменшуються на визначену кількість процентних пунктів. У таблиці М.1 наведено концентрацію ризику процентних ставок АТ КБ «ПриватБанк». До таблиці включено активи та зобов'язання за балансовими сумами, об'єднані в категорії відповідно до строків перегляду процентної ставки відповідно до контракту або строків погашення, залежно від того, що буде раніше.

Аналіз концентрації ризику процентних ставок засвідчив повну невідповідність процентних ставок за фінансовими активами та зобов'язаннями строком до одного року. Розрив ліквідності сформований внаслідок того, що значним джерелом фінансування банку протягом 2014-2018 років були кошти клієнтів до запитання та строком до 12 місяців. Незважаючи на те, що значна частина коштів клієнтів є рахунками до запитання, диверсифікація цих рахунків за кількістю та типом вкладників дозволяє стверджувати, що ці кошти клієнтів являють собою довгострокове та стабільне джерело фінансування банку. Кумулятивний розрив ліквідності компенсується за рахунок переважання фінансових активів над зобов'язаннями строком понад один рік.

Отже, аналіз показників ефективності реалізації ППБ засвідчить, що у 2018 році АТ КБ «ПриватБанк» проводив раціональну та виважену політику щодо формування процентних ставок за депозитними та кредитними операціями, і як результат має позитивні тенденції щодо динаміки усіх досліджуваних показників.

2.3 Напрямки удосконалення процентної політики банком

За результатами проведених досліджень щодо формування та ефективної реалізації процентної політики АТ КБ «ПриватБанк» нами було окреслено ряд проблем, які потребують подальшого вирішення. Зокрема, це:

– короткострокове фондування, оскільки основним джерелом фінансування банку протягом 2014-2018 років були кошти до запитань та строком до 12 місяців;

– низьке значення показника чистої процентної маржі, оскільки залишається невирішеною проблема значної частки проблемних кредитів та великого обсягу активів, які не приносять процентного доходу.

– скорочення обсягу наданих кредитів юридичним та фізичним особам на 69 % та зменшення їх частки у структурі активів з 78,9 % до 18 %;

– високі кредитні ставки для населення, в середньому вони склали 46 %. Відповідно, доходи від операцій з фізичними особами склали 52 % всіх процентних доходів банку за 2018 рік.

Проблема короткострокового фінансування існує не тільки в АТ КБ «ПриватБанк», а в цілому по системі. Великий обсяг короткострокових зобов'язань підвищує ризик ліквідності та не стимулює довгострокове кредитування. Даним питанням стурбований, перш за все, регулятор – Національний банк України. Саме масовий відтік вкладів підірвав діяльність більшості банків у 2014-2015 роках, коли країна опинилася у складній політичній та економічній ситуації. Низка банків не отямилися від кризи та збанкрутіли.

На сьогодні за даними НБУ, три чверті зобов'язань банків залучаються на термін до трьох місяців, відповідно, видача довгострокових кредитів за рахунок короткострокових пасивів несе великі ризики як для окремого банку, так і для сектору та економіки в цілому. Саме тому, з грудня 2018 року НБУ запровадив новий пруденційний норматив ліквідності – коефіцієнт покриття ліквідністю (Liquidity coverage ratio, LCR), який повинен складати 100 % [33, 34]. Норматив ліквідності розраховується як відношення високоліквідних активів, що є на балансі банку, до прогнозованого чистого відтоку коштів у найближчі 30 діб. Таким чином, КБ повинні мати постійно запас ліквідних активів, щоб витримати в найближчий місяць масовий відтік вкладів.

Регулятор вважає, що саме запровадження нового нормативу стимулюватиме українські банки до перегляду вартості депозитів у бік зростання щодо довгострокових ставок за депозитами, та зменшення ставок за короткостроковими вкладами. А зважаючи на те, що АТ КБ «ПриватБанк» є державним банком, забезпечення його ліквідності та платоспроможності відіграє важливу роль для

всієї системи, також саме через державні банки повинні реалізуватися державні програми щодо довгострокового кредитування реального сектору економіки.

На сьогодні, діючі процентні ставки за вкладами в АТ КБ «ПриватБанк» [22] практично не диференціюються за різними строками. Ставки за короткостроковими та довгостроковим вкладами мають різницю всього в 1-1,5 процентних пункти. Так, діюча програма «Стандарт» у гривневому еквіваленті з можливістю дострокового закриття рахунку передбачає: 7,5 % річного доходу на вклад терміном 1-2 місяці, 8 % – 3-5 місяців, 8,5 % – 6-8 місяців, та 9 % – 9-12 місяців. При цьому за діючою програмою процентна ставка за вкладом без можливості дострокового зняття коштів на термін 9-12 місяців складає 10,5 %, а терміном на 18, 24 місяці лише 9 %. Розглянемо приклад.

Особа вирішила відкрити депозитний рахунок в АТ КБ «ПриватБанк» на суму 10 тис грн., без поповнення протягом дії договору. Вона стоїть перед вибором програми та терміну вкладу.

Таблиця 2.1 – Умови розміщення депозитного вкладу [22]

Термін	Ставка річних	Сума вкладу	Відсотковий дохід за мінусом податку
5 місяців (можливе дострокове зняття коштів)	8 %	10000 грн	271 грн
12 місяців (можливе дострокове зняття коштів)	9 %	10000 грн	749 грн
5 місяців (без можливості дострокового зняття коштів)	9,5 %	10000 грн	323 грн
12 місяців (без можливості дострокового зняття коштів)	10,5 %	10000 грн	879 грн
18 (без можливості дострокового зняття коштів)	9 %	10000 грн	1144 грн

Аналіз розрахунків свідчить, що різниця між програмами з можливістю та без можливості дострокового зняття коштів є досить умовною. Якщо особа розглядає короткострокову програму вкладу, то різниця в доходах за вкладами строком до 5 місяців складає лише 52 грн (323 грн - 271 грн = 52 грн). Відповідно, вибір вкладника є очевидним, йому не має сенсу в даному випадку обирати програму без можливості дострокового зняття коштів, зважаючи на нестабільну ситуацію в країні в останні роки, зокрема, рівень інфляції, який знецінить отриманий дохід. За таких умов банк втрачає можливість мати стабільний ліквідний ресурс протягом найближчих п'ять місяців.

Аналогічна ситуація із вкладом терміном на 1 рік. Різниця між процентними доходами також невелика 130 грн (879 грн - 749 грн=164 грн). Скоріш за все вкладник також вибере варіант вкладу з можливістю дострокового закриття коштів, що наражає банк на ризики ліквідності.

І останнє, чи вибере вкладник програму терміном більше 1 року, за якою передбачено лише 9 % річних та відсутня можливість дострокового зняття коштів. Порівнюючи вклад 12 місяці та 18 місяців, можна говорити, що різниця між процентними доходами складе 265 грн (1144 грн – 879 грн = 338 грн). Такий варіант також не вигідний для вкладника. Якщо він готовий надавати можливість банку користуватися його коштами протягом найближчих півтора роки, йому вигідніше спочатку оформити вклад на 12 місяців (без можливості дострокового зняття коштів), а потім вже капіталізовану суму, тобто 10879 грн вкласти на 5 місяців (з можливістю дострокового зняття коштів). У такому випадку через 1 рік 5 місяців (або 17 місяців) він отримає 11174 грн, що більше суми 11144 грн, яку він одержав би, якщо одразу оформив вклад на 18 місяців. При цьому, фактична вартість отриманого процентного доходу вкладником буде зменшена на річний рівень інфляції .

Отже, діюча система формування депозитних ставок АТ КБ «ПриватБанк» за вкладами не стимулює вкладників оформлювати довгострокові депозитні договори, а за вкладами в іноземній валюті, терміном понад рік, взагалі відсутні програми. Тому, політика банку повинна бути направлена на зміну структури прибутковості за депозитами, так щоб висока прибутковість за довгостроковими депозитами, без права дострокового повернення коштів, компенсувалася низькими ставками за короткостроковими депозитами. Такі дії стимулюватимуть клієнтів вкладати кошти на довготривалий термін, а банк зменшить ризик ліквідності та відтік коштів у стресових ситуаціях. Особливо це стосується депозитних програм для фізичних осіб, оскільки у структурі зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» саме кошти населення складають більшу частину залучених ним ресурсів.

Також в ході аналізу була виявлена проблема скорочення обсягу наданих кредитів юридичним та фізичним особам на 69 % та зменшення їх частки у

структурі активів з 78,9 % до 18 %. Це пов'язано перш за все із занадто високими кредитними ставками для населення, які в середньому склали 46 %. Така висока ставка за кредитами та авансами фізичним особам дала можливість АТ КБ «ПриватБанк» у 2018 році заробити 52 % всіх процентних доходів.

Очевидним є факт того, що висока ставка за кредитами є не привабливою та не підйомною для юридичних та фізичних осіб, тому шансів, що попит на них буде зростати замало. Висока вартість кредитних коштів гальмує розвиток економіки, формує труднощі у веденні та розширенні бізнесу, стимулює трудову міграцію та інше.

Проблема високої вартості кредитів існує не тільки в АТ КБ «ПриватБанк», а й по системі в цілому. За офіційними даними НБУ, на кінець 2019 року розмір ставки за кредитами у гривневому еквіваленті для фізичних осіб склав у середньому 35 % річних. Для юридичних осіб вартість позик коливалася в межах 15,7-19,6% річних [26]. Як порівняння, у країнах Євросоюзу, середній розмір відсоткових ставок для бізнесу та населення складає 1,5-1,6 % річних.

Помірний рівень інфляції в країні дав можливість НБУ знизити облікову ставку до рівня 8 %. Саму такий крок спрямований на здешевлення вартості кредитів та депозитів. Нажаль, як показала практика, зниження облікової ставки суттєво вплинуло на зменшення відсоткових ставок за депозитними договорами та незначним чином відобразилося на зменшення ставок за кредитами.

Основними причинами високої вартості кредитних коштів АТ КБ «ПриватБанк» є наступні:

- високий кредитний ризик неповернення коштів позичальником, зважаючи на занедбаний стан вітчизняної економіки та зниження реальних доходів населення;
- велика частка проблемних кредитів у структурі активів;
- вартість кредиту включає високі ризики, які враховують поточний стан української економіки, політичну нестабільність та незначний попит на депозити;
- високі адміністративні витрати та витрати на утримання банку;
- бажання отримати надприбутки та інші.

Досить важливим фактором зменшення обсягу наданих кредитів є дії регулятора, які сформували альтернативний вибір для банків щодо можливості купівлі високодохідних депозитних сертифікатів. За таких умов, банкам не вигідно кредитувати бізнес та населення, оскільки вони можуть вкласти кошти в державні цінні папери, повернення коштів за якими гарантується державою.

Отже, аналіз існуючих проблем та причин їх існування, дає можливість сформулювати наступні напрямки підвищення ефективності процентної політики АТ КБ «ПриватБанк». Так, для зміцнення депозитної бази та розширення ресурсного потенціалу банку можна запропонувати:

- збільшити процентні ставки за депозитами та проводити індексацію існуючих вкладень на рівень інфляції;
- переформатувати портфель вкладів у напрямку стимулювання тривалого зберігання грошових коштів, шляхом підвищення ставок за строковими депозитами без можливості завчасного їх зняття;
- розширити перелік існуючих вкладів, сформулювати цільові вклади, виплата яких буде приурочена до періоду відпусток, дням народжень або іншим свят;
- провести цілеспрямовану роботу по залученню та обслуговуванню нових клієнтів;
- вжити заходів щодо мінімізації негативного впливу непередбаченого вилучення населенням строкових вкладів;
- створити систему індивідуального обслуговування клієнтів, яка забезпечить розвиток і оптимізацію бізнесу клієнта, страхування його ризиків;
- створити гнучку тарифну політику індивідуального обслуговування клієнтів.

Для активізації та популяризації кредитної активності АТ КБ «ПриватБанк» варто:

- зменшити ставки за кредитами для населення та бізнесу, через оптимізацію витрат на утримання банку, шляхом автоматизації та використання нових технологій та зменшення прихованих комісій;

– приймати активну участь у державних програмах за якими частина відсотків буде виплачуватися із державного бюджету, що мінімізує ризик неповернення коштів позичальником. На сьогодні діє програма дешевих кредитів 5 %, 7 % та 9 % для малого та середнього бізнесу;

– розробити нові привабливі програм для споживчого кредитування;

– систематично проводити маркетингову та процентну політику, що дозволить забезпечити зростання групи активів, що приносять процентний дохід.

Детальний аналіз ринкових умов, оцінка макроекономічних параметрів, моніторинг регіональних ринків вкладів і послуг – все це дозволить створити раціональну і конкурентну процентну політику АТ КБ «ПриватБанк», що, в свою чергу, призведе до приросту капіталу банку.

Зважаючи на те, що НБУ визнав питання актуалізації кредитування економіки як пріоритетний напрямок державної політики у середньостроковій перспективі, то окрім розробки державних програм варто також стимулювати кредитування економіки через надання податкових пільг комерційним банкам, особливо державним, звільнивши від сплати податку на прибуток отримані ними процентні доходи за кредитами, що надані для розвитку пріоритетних галузей економіки.

Запропоновані напрямки удосконалення процентної політики АТ КБ «ПриватБанк» дозволять збільшити частку довгострокових ресурсів для подальшого їх використання в активній діяльності банку, активізують роботу у напрямку кредитування економіки, підвищать стійкість банку до можливих ризиків ліквідності та сприятимуть зміцненню фінансової стабільності банку.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день актуальною проблемою банківських установ є формування такої процентної політики, яка б забезпечувала банку необхідний рівень прибутку та приваблювала достатню кількість клієнтів.

На основі проведеного критичний аналіз сутності поняття процентна політика банку, наведених в сучасній науковій літературі, вважаємо, що його варто розглядати, як обґрунтовану та гнучку систему стратегічних і тактичних управлінських рішень та відповідних їм заходів щодо встановлення оптимальних процентних ставок за активними та пасивними операціями, з метою забезпечення ліквідності, прибутковості та сталого розвитку банку.

Обґрунтовано, що процентна політика має відношення тільки до тих операцій банку, у результаті яких банк отримує процентні доходи або видатки і які чутливі до змін процентної ставки, з цієї причини було здійснено огляд структури процентних доходів та витрат.

Узагальненням проведених досліджень стало виокремлення цілей ПП комерційного банку, поділивши їх на стратегічні та тактичні, а також зазначення завдань, що вирішує банк за допомогою процентної політики.

У першому розділі також було розглянуто механізм формування та реалізації ефективної ППБ. Визначено, що ефективною процентною політикою банку слід вважати сукупність заходів, спрямованих на встановлення оптимальних ставок позичкового процента, з метою забезпечення прибутковості банку при здійсненні кредитних операцій і мінімізація ризиків, що супроводжують зміну цін на кредитні послуги.

Механізм формування та реалізації ефективної ППБ включає в себе декілька взаємопов'язаних елементів, таких як суб'єкти та об'єкт; цілі, завдання, принципи; інформаційне, технологічне, кадрове та нормативне забезпечення; фактори та етапи формування та реалізації процентної політики. Зокрема, було виділено п'ять етапів: перший етап – формування процентних ставок за банківськими операціями;

другий етап – порядок нарахування відсотків за користування ресурсами; третій етап: управління процентним ризиком; четвертий етап – заходи щодо мінімізації процентного ризику; п'ятий етап – оцінка ефективності реалізації процентної політики на основі розрахунку системи показників. Кожен із цих елементів був детально нами охарактеризований.

Визначено, що на формування ефективної ППБ впливає ряд факторів, врахування яких має слугувати засобом досягнення адекватності ставки процента за позичками, що надаються, реальним умовам функціонування банківської установи, а також відповідній ситуації, що складається на ринку у даний період. Тому, було детально проаналізовані фактори впливають на рівень процентних ставок банку, які було згруповано на фактори мікро- та макросередовища.

У другому розділі подано загально-економічну характеристику діяльності АТ КБ «ПриватБанк». За результатами проведеного аналізу фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» за 2014-2018 рр. можна говорити про нестабільну динаміку його основних показників та про кардинальні зміни у структурі активів та пасивів. Найбільш складним виявився 2016 рік, який приніс величезні збитки та скорочення активів, зобов'язань та капіталу банку. Ситуація стабілізувалася у 2018 році і банк повернув собі лідируючі позиції на ринку та спрацював із прибутком. Проте, спостерігається негативна тенденція щодо скорочення обсягів наданих кредитів та заборгованості клієнтів, зокрема значне скорочення попиту на банківські ресурси зі сторони бізнесу.

Для досягнення мети роботи було також досліджено організаційні основи формування і реалізації процентної політики в АТ КБ «ПриватБанк». Зокрема, з'ясовано, що колегіальним органом, який забезпечує тактичну реалізацію процентної політики та здійснює моніторинг процентного ризику АТ КБ «ПриватБанк» є Комітет з управління активами та пасивами.

Аналіз процентних ставок за фінансовими інструментами засвідчив, зростання вартості кредитних ресурсів для населення (з 36 % до 46 %) та суттєве здешевлення вартості депозитів для юр. та фіз. осіб. Визначено, що процентні доходи та процентні витрати є основними складовими доходів та витрат

АТ КБ «ПриватБанк». За 2014-2018 роки процентні доходи зросли на 13,7 %, а процентні витрати скоротилися на 27 %. Зазначені тенденція призвели до зростання чистого процентного доходу за аналізовані роки.

Аналіз показників ефективності реалізації ППБ засвідчить, що у 2018 році АТ КБ «ПриватБанк» проводив раціональну та виважену політику щодо формування процентних ставок за депозитними та кредитними операціями, і як результат має позитивні тенденції щодо динаміки усіх досліджуваних показників. Зокрема, рентабельність капіталу зросла до 40,9 %, рентабельність активів – 4,3 %, рентабельність витрат – 23 %, чиста процентна маржа – 4 %, чистий спред – 2,3 %, співвідношення процентних витрат до процентних доходів скоротилося до рівня 45,5 %.

Розглянуто систему управління процентним ризиком в АТ КБ «ПриватБанк», зокрема проаналізовано концентрацію ризику процентних ставок та з'ясовано, що є невідповідність процентних ставок за фінансовими активами та зобов'язаннями строком до одного року. Сформований розрив ліквідності, оскільки значним джерелом фінансування банку протягом 2014-2018 років були кошти клієнтів до запитання та строком до 12 місяців.

Запропоновані напрямки удосконалення процентної політики АТ КБ «ПриватБанк» направлені на необхідність корегування та удосконалення депозитної та кредитної діяльності банку через удосконалення програм та зміну відсоткових ставок за діючими депозитами та кредитами. Реалізація розглянутих заходів дозволить збільшити частку довгострокових ресурсів для подальшого їх використання в активній діяльності банку, активізує роботу у напрямку кредитування економіки, підвищить стійкість банку до можливих ризиків ліквідності та сприятиме зміцненню фінансової стабільності банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батракова Л. Г. Анализ процентной политики коммерческого банка: учебное пособие / Л. Г. Батракова. – М : Логос, 2002. – 152 с.
2. Бучко І. Є. Сучасні методи управління процентним ризиком / І. Є. Бучко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2014. – Вип. 45. — С. 107-110.
3. Васюренко О. Процентна ставка як чинник особистих заощаджень / О. Васюренко // Фінанси України. – 2013. – № 8. – С. 109-115.
4. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності: Підручник / [А.М. Герасимович, І.М. Парасій-Вергуненко, В.М. Кочетков та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Герасимовича. – К.:КНЕУ, 2010. – 599 с.
5. Гунько Д. В. Формування процентної політики комерційного банку [Електронний ресурс] / Д. В. Гунько / Вісник Міжнародного Слов'янського університету. Науково-теоретичний журнал. – 2008. Том XI, №1. – Режим доступу : <http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/viewFile/2190/2175>. – Назва з екрану.
6. Десятнюк О. Теоретико-методологічні засади формування трансфертного ціноутворення на мікрорівні в умовах вітчизняної економіки / О. Десятнюк, О. Черевко // Економіст. – 2015. – № 1. – С. 45-48.
7. Дзюблюк О. Перспективи оптимізації процентної політики комерційних банків в Україні / О. Дзюблюк // Вісник ТАНГ. – 2005. – № 4. – С. 35-43.
8. Долгоносів О. М. Процентна політика: роль і місце в стратегії банків [Електронний ресурс] / О. М. Долгоносів. – Режим доступу: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/11>. – Назва з екрану.
9. Жигилій О. О. Роль та значення процентної політики в забезпеченні ефективного функціонування банківської системи України / О. О. Жигилій, В. Ю. Подчесова // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – 2011. – № 2(11). – С. 4-11.

10. Кравченко М. Механізм трансфертного ціноутворення в банку / М. Кравченко // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 5. – С. 42-49.

11. Куклин А. А. О некоторых подходах к построению процентной политики коммерческого банка при кредитовании населения [Электронный ресурс] / А. А. Куклин, Е. А. Шнейдер. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/o-nekotoryh-podhodaх-k-postroeniyu-protsentnoy-politiki-kommercheskogo-banka-pri-kreditovani-naseleniya>. – Название с экрана.

12. Кухарук Н. С. Сутність та призначення процентної політики банку [Електронний ресурс] / Н. С. Кухарук, Г. Г. Чмерук // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – 2011. – № 1(10). – С. 29-38.

13. Лаврушин О. И. Банковское дело : учебник / О. И. Лаврушин, И. Д. Мамонова, Н. И. Валенцева и др.; под ред. докт. экон. наук, проф. О. И. Лаврушина. – М. : КНОРУС, 2009. – 768 с.

14. Лепушинський В. Визначальні чинники формування відсоткової ставки за кредитом на макрорівні / В. Лепушинський // Вісник національного банку України. – Київ, 2012. – № 11 (201). – С. 12-16.

15. Макаренко М. І. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках : монографія / М. І. Макаренко, Т. Г. Савченко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 238 с.

16. Малахова О. Л. Базові аспекти формування та реалізації банками процентної політики / О. Л. Малахова // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. – Том 21. – № 1. – С. 45-52.

17. Маринюк Л.В. Удосконалення процентної політики банку / Л. В. Маринюк / Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. журнал. – 2015. – Вип. 11. – Т. 1. – С. 120-126.

18. Музичка О. М. Організаційно-економічні засади формування процентної політики банку / О. М. Музичка // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Економіка, 2014. – Випуск 1 (42). – С. 127-130.

19. Мушнікова С. А. Теоретичні аспекти формування відсоткових ставок банків в сучасних економічних умовах / С. А. Мушнікова // Проблеми економіки та політичної економії. – 2017. – № 1. – С. 177-186.

20. Остропольська Є. В. Роль та значення процентної політики банку в забезпеченні ефективного функціонування банківської сфери України [Електронний ресурс] / Є. В. Остропольська. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2015/43.pdf. – Назва з екрану.

21. Остропольська Є. В. Формування ефективної процентної політики вітчизняних банків: практичний досвід її реалізації / Є. В. Остропольська // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. – Вип. 51. – С. 155-160.

22. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт АТ КБ «ПриватБанк». – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>. – Назва з екрану.

23. Павленко Л. Д. Елементи системи ціноутворення на банківські продукти та їх характеристика // Л. Д. Павленко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 3 (12). – С. 189-192.

24. Панов М. В. Трансфертное ценообразование в процессе бюджетирования деятельности коммерческого банка / М. В. Панов // Финансовый менеджмент. – 2007. – № 3. – С. 79-85.

25. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка / Г. С. Панова. – М. : ИКЦ «ДИС». 1997. – 464 с.

26. Показники банківської системи станом на 01.01.2020 рік [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=48472387>. – Назва з екрану.

27. Положення про основи процентної політики Національного банку України [Електронний ресурс] // Постанова Правління Національного банку

України, 21 квітня 2016 року № 277. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0277500-16>. – Назва з екрану.

28. Постанова Правління Національного банку України від 06.09.2007 р. № 324 «Про схвалення методичних рекомендацій щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon4.rada.gov.ua. – Назва з екрану.

29. Прасолова С. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти / С. Прасолова // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 9. – С. 36-40.

30. Примак Ю. Р. Вдосконалення аналізу процентного ризику банку. метод дюрації / Ю. Р. Примак // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 4. – С. 56-61.

31. Примостка Л. Сукупний ризик банку: методика оцінки на основі нормативно-індексної моделі / Л. Примостка, О. Лисенок // Вісник Національного банку України : Науково-практичний журнал. – 2013. – №5. – С. 34-38.

32. Про банки і банківську діяльність (із змінами та доповненнями): Закон України від 07.12.2000 № 2121 – III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. – Назва з екрану.

33. Про затвердження коефіцієнта покриття ліквідності : Постанова Правління НБУ №13 від 15.02.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_15022018_13. – Назва з екрану.

34. Про схвалення Методики розрахунку коефіцієнта покриття ліквідності (LCR) : Рішення Правління НБУ № 101-рш від 15.02.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr101500-18>. – Назва з екрану.

35. Річні звіти АТ КБ «ПриватБанк» за 2014-2018 роки [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт АТ КБ «ПриватБанк». – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/acrbua/Separate%20UKR_PB%202016.pdf. – Назва з екрану.

36. Рябко, К. В. Вибір оптимального методу трансфертного ціноутворення як інструмент підвищення ефективності діяльності банку / К. В. Рябко // Ефективна економіка. – 2016. – № 1.

37. Савченко Т. Г. Трансфертне ціноутворення в системі ризик-менеджменту банку / Т. Г. Савченко, І. В. Белова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2009. – Вип. 24. – С. 157-169.

38. Савченко, Т. Г. Методологічні та методичні аспекти трансфертного ціноутворення у банківських установах / Т. Г. Савченко // Міжнародна економічна політика. – 2006. – № 5. – С. 5–39.

39. Селезнева В. Ю. Механізм трансфертного ценообрання в багатофіліальному комерційному банку / В. Ю. Селезнева // Економічний журнал ВШЕ. – 2002. – № 1. – С. 68-84.

40. Сердюк Л. В. Підходи до формування процентної політики банку [Електронний ресурс] / Л. В. Сердюк, О. О. Калініна. Режим доступу: asconf.com/rus/archive_view/880. – Назва з екрану.

41. Статут АТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт АТ КБ «ПриватБанк». – Режим доступу: https://static.privatbank.ua/files/corp/statut10_01_2017-en.pdf. – Назва з екрану.

42. Тиркало Р.І. Банківські операції з цінними паперами: Монографія. – Т. : Карт-бланш, 2004. – 211с.

43. Усоский В. Н. Теоретические аспекты проведения процентной политики в банковской системе Беларуси [Электронный ресурс] / В. Н. Усоский // Экономика и банки: научно-практический журнал. – Режим доступу: <http://ojs.polessu.by/index.php/EB/article/view/526>. – Название с экрана.

44. Шевцова О. В. Процентная политика многофилиального коммерческого банка: автореф. дис. ... канд. эконом. наук: 08.00.10 [Электронный ресурс] / О. В. Шевцова. – Режим доступу: <http://www.dissercat.com/content/protsentnaya-politika-mnogofili>. – Название с экрана.

45. Щербань Р. Є. Формування процентної політики банків у процесі екологічного кредитування корпорацій / Р.Є. Щербань // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2010. – № 1. – С. 179-181.